

BAKER, ELIZABETH (c. 1720 - 1789), dyddiadiures

Enw: Elizabeth Baker

Dyddiad geni: c. 1720

Dyddiad marw: 1789

Rhyw: Benyw

Galwedigaeth: dyddiadiures

Maes gweithgaredd: Llenyddiaeth ac Ysgrifennu

Awdur: William Llewelyn Davies

Er nad oedd yn Gymraes - merch clericwr yn byw yn rhwyble yng nghanolbarth Lloegr oedd hi - treuliodd Elizabeth Baker gyfran mor helaeth o'i hoes yn Sir Feirionnydd a daeth ei chysylltiad â phlasty a thylwyth Hengwrt, gerllaw Dolgellau, mor glos nes haeddu ohoni le yn y geiriadur hwn, yn arbennig felly ar gyfrif y dyddiadur a gadwod. Wedi iddi hi, a phobl o'r enw Ralph Lodge, Mrs. Gilbert, a Mrs. Rawlins, gael patent yn caniatáu iddynt chwilio am feteloedd ar rai o diroedd y Goron rhwng Dolgellau a Llanuwchlyn, gadawodd Elizabeth Baker Loegr 25 Gorfennaf 1770 gyda'r amcan o gario'r gwaith ymlaen. Siomiant mawr fu ei hantur, ac ni chafodd hi fawr o gymorth ychwaith gan ei phartneriaid. Gorfu iddi hi, felly, ddyfod yn fath o ysgrifenyddes, o 1771 hyd 1778, i Hugh Vaughan, Hengwrt [gor-or-wyr i Robert Vaughan, yr hynafiaethydd, a oedd mewn helynt ar ôl hynafiaethydd oedd bygwth colli ei gartref a'i eiddo.

Tua diwedd y flwyddyn 1778 symudodd Miss Baker i Doluwcheogryd, plasty llai na Hengwrt ond yn ei ymyl; yno llwyddodd am gryn amser i ddal y ty rhag bygythion ac ymosodiadau is-siryfion a beiliâu; llwyddodd y rheini yn y pen draw, fodd bynnag, a bu Elizabeth Baker yn byw yn Bryn Adda, sy sydd yr ochr arall i'r dyffryn, hyd nes y symudodd i dref Dolgellau ar 26 Ebrill 1784. Rhudd ei hanes yn ei dyddiadur - Peniarth MS 416 i , Peniarth MS 416 ii , Peniarth MS 416 iii , Peniarth MS 416 iv , Peniarth MS 416 v , Peniarth MS 416 vi , Peniarth MS 416 vii , Peniarth MS 416 viii , Peniarth MS 416 ix , Peniarth MS 416 x yn y Llyfrgell Genedlaethol. Ceir detholion hynny fe welir gymaint o olau a deflir ganddynt ar hanes lleol (pethau a phersonau) nid yn unig yn Sir Feirionnydd ond mewn mannau eraill yng Ngogledd Cymru. Claddwyd hi ym mynwcent eglwys Dolgellau 26 Tachwedd 1789.

Awdur

Syr William Llewelyn Davies, (1887 - 1952)

Ffynonellau

At y cyfeiriadau a roddwyd uchod ychwaneger dogfennau Nannau a Hengwrt yn C.P.C. Bangor

B. B. Thomas, *The Old Order based on the diary of Elizabeth Baker (Dolgellie, 1778 - 1786)* (Caerdydd 1945)

Darllen Pellach

Casgliad y Werin Cymru: [Dyddiadur Elizabeth Baker, Dolgellau, 1779-1782](#)

Erthygl Wicipedia: [Elizabeth Baker](#)

Dolenni Ychwanegol

Archifau LIGC: [Peniarth MSS 416: A diary and a letter book, 1770-1788](#)

Wikidata: [Q20732989](#)

Dyddiad cyhoeddi: 1953

Hawlfraint Erthygl: <http://rightsstatements.org/page/InC-RUU/1.0/>

Mae'r Bywgraffiadur Cymreig yn cael ei ddarparu gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru a Chanolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru. Mae ar gael am ddim ac nid yw'n derbyn cymruth grant. Byddai cyfraniad ariannol yn ein helpu i gynnal a gwella'r wefan er mwyn i ni fedru parhau i gydnabod Cymry sydd wedi gwneud cyfraniad nodedig i fywyd yng Nghymru a thu hwnt.

Ewch i'n tudalen codi arian am ragor o wybodaeth.

LLGC
NLW

LLYFRGEL
THE NATION

Nosbarwr
Llyfrgell Cymru
Sponsored by
Welsh Government